

अवेहीत्यनेन विषयत्वं प्राप्तं निषेधयति नैतदिति एतत्परं तत्त्वं मनो न विशति न विषयीकरोति वागुतवागपि चक्षुश्च आत्मा बुद्धिश्च प्राणश्च क्रियाशक्त्या न प्राप्नोति अन्यानि चेंद्रियाणि यथाऽनलं स्वाः स्वांशभूता अर्चिषो विस्फुलिङ्गादयो न प्रकाशयन्ति न दहन्ति च तथा जडासु मन आदिवृत्तिष्वभिव्यज्यमानस्यात्मप्रकाशस्य च तत्तद्वृत्तिप्रकाशकस्य न तत्प्रकाशविषयत्वम् प्राणस्य प्राणमुत चक्षुषश्चक्षुरुत श्रोत्रस्य श्रोत्रमन्मनस्यान्मनसो ये मनो विदुरिति तथा यतो वाचो निवर्तते अप्राप्य मनसा सहेत्यादि श्रुतेः ननु तत्त्वौपनिषदं पुरुषं पृच्छामीति श्रुतेः शब्दगोचरत्वं प्रतीयते तत्राह शब्दोऽपीति शब्दोऽपि आत्ममूलमात्मनि प्रमाणं सत् अर्थोक्तमर्थादुक्तं यथा भवति तथा आह न साक्षात् कुतः बोधकनिषेधतया स्वस्यैव बोधकनिषेधरूपत्वात् यतो वाचो निवर्तते अप्राप्य मनसा सह यद्वाचाऽनभ्युदितं येन वागभ्युद्यते तदेव ब्रह्मत्वं विद्धि यन्मनो न मनुते न चक्षुषा पश्यति कश्चनैनमित्यादि श्रुतेः ननु तर्हि नैवाह श्रुतिः किमिदमुच्यते अर्थोक्तमाहेति तत्राह यदृत इति अथात आदेशो नेति नेति अस्थूलमनणु यतो वाचो निवर्तते यद्वाचा नभ्युदितमित्यादि नि

नैतन्मनो विशति वागुत चक्षुरात्मा प्राणेंद्रियाणि च यथाऽनलमर्चिषः स्वाः ॥ शब्दोऽपि बोधकनिषेधतयात्ममूलमर्थोक्तमाह यदृतेन निषेधसिद्धिः ॥ ३६ ॥ सत्त्वं रजस्तम इति त्रिविदेकमादौ सूत्रं महानहमिति प्रवदन्ति जीवम् ॥ ज्ञानक्रियार्थफलरूपतयोरुशक्तिब्रह्मैव भातिसदसच्चतयोः परं यत् ॥ ३७ ॥

षेधस्य यत् अवधिभूतं ब्रह्म ऋते विना सिद्धिर्नास्ति सर्वस्य निषेधस्य सावधित्वात् ॥ ३६ ॥ ननु तर्हि प्रमाणा विषयत्वान्नास्ति ब्रह्मेति प्रसज्येत अत आह सत्त्वमितिसत्स्थूलं कार्यम् असत्सूक्ष्मं कारणम् तत्सर्वं ब्रह्मैव भाति कुतः यत् यस्मात् तयोः सदसतोः परं कारणम् ननु कथमेकं बहुविधस्य कारणं तत्राह उरुशक्तिः अनेकशक्तिमत् उरुर्महती माया लक्षणा शक्तिर्यस्य तदिति वा बहुधा भानमेव दर्शयति आदौ यदेकं ब्रह्म तदेव सत्त्वं रजस्तम इति त्रिविदं प्रधानं प्रवदन्ति ततः क्रियाशक्त्या सूत्रं ज्ञानशक्त्या महानिति तदेव प्रवदन्ति ततः अहमिति जीवं जीवोपाधिमहंकारं च तदेव प्रवदन्ति ततश्च ज्ञानक्रियाऽर्थफलरूपतया ज्ञानशब्देन देवताः क्रियाः इंद्रियाणि अर्था विषयाः फलं तत्प्रकाशः सुरवादि वा तद्रूपतया ब्रह्मैव भाति न हि सर्वस्वरूपेण स्वतो भासमानस्य ब्रह्मणः स्वसिद्धौ प्रमाणापेक्षेति भावः ॥ ३७ ॥